

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056.
2. Звіт про стан протидії корупції за 9 місяців 2018 року. URL: http://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm.
3. Національне антикорупційне бюро України. URL: <https://nabu.gov.ua>.

Мотлях Олександр Іванович,

завідувач наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ПОЛІГРАФ У ПИТАННІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ

Наразі поліграф є одним із дієвих засобів запобігання корупції з боку посадовців, які обіймають відповідні посади у державних органах виконавчої влади і, зокрема, у Міністерстві внутрішніх справ України (далі – МВС) та його структурних підрозділах. Як відомо, цей науково-технічний прилад сучасності, залежно від сфери застосування, набув широкого вжитку в наступних напрямках правозастосовної практики:

- при психологічному відборі кандидатів для заміщення вакантних посад (кадрового «скринінгу»);
- спеціальних (внутрішніх) періодичних перевірок та службових розслідувань;
- виконанні завдань в межах досудового та судового провадження, щодо вчинених кримінальних та інших правопорушень.

Однак, з-поміж названих вище напрямів недостатньої уваги в системі МВС України приділяється спеціальним (внутрішнім) періодичним перевіркам та службовим розслідуванням із застосуванням поліграфа, що наражає на розбалансування кадрів. Більше того, відсутність системного проведення таких перевірок працюючого персоналу може відкрити шлях до розвитку корупції. У чому ж криється проблематика недостатнього приділення уваги проведенню спеціальних (внутрішніх) періодичних поліграфологічних перевірок? Як на нас, відповідь очевидна, але не однозначна, оскільки об'єднує в собі кілька складових. Перша, і ймовірно основоположна складова, – та, що найбільш є дотичною до людського фактору. А саме: керівництво конкретного структурного підрозділу МВС України не завжди вбачає доцільність у системному, періодичному проведенні

перевірок працюючого персоналу із використанням поліграфа. Аргументацією є той факт, що особа, призначаючись на відповідну посаду вже проходила спеціальне поліграфологічне дослідження (тестування), а його результати сформували в роботодавця (правоохоронного органу) психологічний портрет особи як добросовісного, законослухняного та благонадійного працівника (службовця), який за жодних обставин, й надалі, не поступиться своїм життєвим принципам. Нажаль це далеко не так. Людина, під впливом певних об'єктивних умов та суб'єктивних чинників, здатна змінюватися і не завжди на краще. Вона, будучи призначеною на відповідну посаду, і займаючи відповідне становище в суспільстві, нерідко піддається спокусі до незаконного збагачення, примноження своїх статків, укріплення матеріального благополуччя, наживи та інше. Тобто, у неї відбувається процес перетворення свідомості, яка викривляючись бере верх над порядністю, доброчесністю, моральністю, етичністю, високою правовою культурою та іншими людськими чеснотами. Як результат, відсутність з боку роботодавця (правоохоронного органу) системного і всебічного контролю створює сприятливі умови найманому працівникові (службовцю) до зловживання своїм посадовим становищем, яке відкриває прямий шлях до вчинення ним корупційних дій. Друга не менш важлива складова – це недосконалість нормативно-правового забезпечення, яке регламентує діяльність у використанні поліграфа в системі МВС України та його структурних підрозділах. Відтак, аналіз чинних наказів та розроблених до них інструкцій, що упорядковують використання поліграфа у цьому вітчизняному правоохоронному органі і, зокрема у напрямі проведення спеціальних (внутрішніх) періодичних перевірок та службових розслідувань, є не довершеним процесом, що й створює певні перешкоди у реалізації відповідних заходів на практиці. Отож, звертаємо увагу на Інструкцію про порядок використання поліграфів у Національній поліції України від 13.11.2017 року № 920, що розроблена на підставі наказу МВС України і орієнтована на виконання ч.2 ст. 50 Закону України «Про Національну поліцію» [1], затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 28.10.2015 року за № 877, і в якому відображено реалізацію мети застосування поліграфів у Національній поліції України, а саме:

- під час вступу кандидатів на службу до поліції;
- у разі проведення атестування поліцейських;
- перевірки з власної ініціативи особи, яка виявила бажання бути опитаною з використанням поліграфа, у тому числі під час проведення службових розслідувань;
- здійснення оперативно-розшукової діяльності [2].

Як бачимо з викладеного, жодним чином не йде мова про проведення спеціальних (внутрішніх) періодичних перевірок та

службових розслідувань у Національній поліції України. Натомість в Інструкції, що регламентує порядок організації проведення опитування особового складу Національної гвардії України від 01.09.2017 року № 749, також правоохоронного органу, який підпорядкований МВС України, і в ній закріплено, що поліграфологічне опитування застосовується для підвищення ефективності службових розслідувань, перевірок у Національній гвардії України, з метою отримання інформації про:

- можливість причетності об'єкта опитування до підготовки або вчинення правопорушення;
- правдивість інформації, наданої об'єктом опитування;
- напрями здобуття доказів про підготовку або вчинення правопорушень;
- механізм і спосіб здійснення правопорушення;
- підготовку до вчинення корупційних та інших протиправних дій з боку посадових осіб;
- наявність боргів або фінансових зобов'язань, причетність до діянь, що передбачають юридичну відповідальність;
- ознаки небезпеки, незаконних посягань, пов'язаних з виконанням об'єктом опитування посадових обов'язків;
- розголошення об'єктом опитування відомостей, що становлять державну таємницю, службову або конфіденційну інформацію [3].

На цей важливий напрям поліграфологічної діяльності звернено увагу і в затвердженій Інструкції про порядок використання поліграфа в діяльності органів прокуратури України від 12 червня 2017 року № 180, у якій закріплено, що з метою підвищення ефективності проведення службових розслідувань (перевірок) завдання може надаватись для отримання інформації про:

- обставини, що становлять предмет службового розслідування (перевірки);
- осіб, причетних до обставин, які є предметом службового розслідування (перевірки), у тому числі суб'єкта опитування;
- правдивість відомостей, наданих суб'єктом опитування [4].

Більш розгорнуто представлено напрям спеціальних (внутрішніх) періодичних перевірок та службових розслідувань у Інструкції про порядок організації та проведення опитування персоналу з використанням поліграфа у Міністерстві оборони України та Збройних сил України від 14 квітня 2015 року № 164. У ній окремо визначено та закріплено напрям проведення опитування з використанням поліграфа для підвищення ефективності проведення службових розслідувань в Міністерстві оборони України та Збройних силах України, для отримання інформації про:

- звужування кола ймовірно причетних осіб до події, що перевіряється;
- виявлення можливості причетності об'єкта опитування до підготовки або вчинення правопорушення;
- правдивість інформації, наданої об'єктом опитування;
- напрями здобуття доказів про підготовку або вчинення правопорушень;
- механізм і спосіб здійснення правопорушення;
- підготовку до вчинення корупційних та інших протиправних дій з боку посадових осіб;
- наявність боргів або фінансових зобов'язань, причетності до діянь, що передбачають юридичну відповідальність;
- ознаки небезпеки, незаконних посягань, пов'язаних з виконанням об'єктом опитування посадових обов'язків;
- розголошення об'єктом опитування відомостей, що становлять державну таємницю, службову або конфіденційну інформацію [5].

Також належну увагу приділено цьому питанню і в Інструкції щодо застосування комп'ютерних поліграфів у роботі Міністерства доходів і зборів України від 02 серпня 2013 року № 329, яка орієнтує на використання поліграфа під час проведення службових розслідувань та перевірок, профілактичних заходів може здійснюватися для отримання інформації про:

- правдивість відомостей, що надаються особою при проведенні службових розслідувань та перевірок;
- наміри або підготовку до вчинення корупційних та інших протиправних дій з боку працівників;
- наявність небезпеки, незаконних посягань, пов'язаних з виконанням службових обов'язків, для визначення необхідних заходів щодо захисту працівника;
- можливе розголошення працівником відомостей, що містять державну таємницю, службову або конфіденційну інформацію [6].

Усе вищевикладене засвідчує важливість застосування поліграфа у системі МВС України та його структурних підрозділах, зокрема у проведенні спеціальних (внутрішніх) періодичних перевірок та службових розслідувань як надважливого напрямку поліграфологічної діяльності, оскільки це забезпечить від нештатних ситуацій у цьому силовому відомстві у питанні запобігання корупції з боку посадових осіб, а також допоможе виявити потенційних корупціонерів із числа працюючого персоналу (служби) та знизити чинники ймовірних корупційних ризиків.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19.

2. Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України : наказ МВС України від 13 листоп. 2017 р. № 920. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/472-17>.

3. Про затвердження Інструкції про порядок організації та проведення опитування особового складу Національної гвардії України з використанням поліграфа : наказ МВС України від 1 верес. 2017 р. № 749. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1169-17>.

4. Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфа в діяльності органів прокуратури України : наказ Генеральної прокуратури України від 12 черв. 2017 р. № 180. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE30632.html.

5. Про затвердження Інструкції про порядок організації та проведення опитування персоналу з використанням поліграфа у Міністерстві оборони України та Збройних сил України : наказ МОУ та ЗС України від 14 квіт. 2015 р. № 164. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0477-15/sp:max25>.

6. Про використання поліграфів у діяльності Міністерства доходів і зборів України та його територіальних органів : наказ Міністерства доходів і зборів України від 2 серп. 2013 р. № 329. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1748-13>.

Некрасов Вячеслав Анатолійович,
провідний науковий співробітник
відділу організації наукової діяльності
та захисту прав інтелектуальної
власності Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ЗНИЖЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, КЕРОВАНОЇ АНАЛІТИКОЮ

Неможливо контролювати корупцію, не знаючи та не розуміючи умов та обставин, в яких вона з'являється та розвивається. У всьому світі визнано, що раціональне планування заходів по боротьбі з корупцією завжди повинно включати визначення корупційних ризиків, їх вплив та, на основі цього, необхідно здійснювати планування контрзаходів. Так звана VCAs («вразливість до корупційного оцінювання») стала дуже популярною, так як її проведення є абсолютно необхідним перед запровадженням будь-якої ініціативи у сфері антикорупційної політики. Згідно з вимогами Конвенції ООН проти корупції держави – учасниці повинні розробляти і здійснювати ефективну скоординовану політику щодо протидії корупції, забезпечувати необхідну незалежність спеціально уповноваженого органу по боротьбі з корупцією з метою надання можливості